

SFPA
Slovak Foreign Policy Association

Slovenská republika a OBSE

Začiatok diskusie o prioritách predsedníctva
Slovenskej republiky v OBSE a o význame
OBSE pre európsku bezpečnosť

Samuel Goda

Klaudia Báňaiová

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Policy paper bol spracovaný v rámci projektu Slovenská republika a OBSE: štyri dekády po Helsinskom záverečnom akte, ktorý podporilo Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, zmluva č. MVZP20166/14 a Friedrich Ebert Stiftung.

Obsah

Úvod.....	3
V akom prostredí sa OBSE nachádza?.....	3
OBSE – stručne a komplexne	7
Kazachstan	10
Litva.....	10
Írsko	11
Ukrajina.....	12
Švajčiarsko.....	12
Srbsko	13
Nemecko.....	14
Rakúsko	15
Návrh priorít predsedníctva Slovenskej republiky v OBSE	16

Úvod

Predsedníctvo Slovenskej republiky v Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe v roku 2019 predstavuje ďalšiu manažérsky i obsahovo náročnú úlohu nielen pre Ministerstvo zahraničných vecí SR, ale aj pre ostatné ministerstvá, parlament a vládu Slovenskej republiky. V predkladanom texte sa snažíme prispieť do diskusie o nastavení priorít predsedníctva na rok 2019, ale takisto priblížiť samotnú OBSE. Štúdia je rozdelená do troch častí. Úvodná časť sa venuje analýze bezpečnostného prostredia, v ktorom OBSE pôsobí. Dôraz sme kládli najmä na aspekty priamo spojené s OBSE a na tie, ktoré bývajú opomínané alebo s obľubou nesprávne predstavované bez spojitosti s OBSE. Druhá časť sa venuje OBSE samotnej. Vynechali sme jej všeobecne známu štruktúru a venovali sme sa skôr jej kritickému vnímaniu. Pridaná hodnota spočíva v analýze programových vyhlásení jednotlivých predsedníckych krajín od roku 2010 a následnom stručnom výpočte jednotlivých priorít. V poslednej časti sme identifikovali konkrétne návrhy pre predsedníctvo Slovenskej republiky v OBSE a pripojili sme stručnú analýzu medzinárodnej štúdie, ktorá podľa nášho názoru poskytuje všeobecné, ale reálne kroky na zmiernenie napätia v OBSE aj v oblasti jej pôsobenia.

V akom prostredí sa OBSE nachádza?

Retrospektíva do 90. rokov a na začiatok nového milénia nás privádza k zaujímavému poznaniu. I napriek konštantnej – konštruktívnej i menej konštruktívnej – debate o bezpečnostnom prostredí sa Európa v tom čase v porovnaní s dneškom tešila kooperatívne bezpečnostnému prostrediu založenému na takmer rovnakom chápaní zmlúv, dohôd a neformálnych ustanovení. Samozrejme, aj v tom čase existovali hlboké problémy, ako napríklad vojna v bývalej Juhoslávii či neskôr jednostranné odtrhnutie sa Kosova ako samostatného štátu.

Zjednodušene je možné konštatovať, že bezpečnosť stála na základných prvkoch, ktorými boli: európska kontrola zbrojní, skladajúca sa z troch hlavných pilierov – Zmluva o konvenčných zbraniach v Európe (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe), Zmluva o otvorenom nebi (Open

Skies Treaty) a Viedenský dokument o opatreniach na budovanie dôvery a bezpečnosti (Vienna Document on Confidence and Security Building Measures); ďalej Rada NATO – Rusko; rusko-americká prezidentská komisia a jej jednotlivé pracovné skupiny; včlenenie Ruska do skupiny G8 a v neposlednom rade návrhy na spoluprácu v oblasti modernizácie.¹

Uvedené faktory slúžili ako platformy a poskytovali priestor nielen na formálnu a neformálnu diskusiu, ale aj na riešenie niektorých spoločných problémov a konfliktov. Ako sme spomenuli vyššie, i keď tento pomerne kooperatívny systém neustále čelil výzvam v podobe rôznych nezhôd, v niektorých prípadoch (ako napr. vojna v Juhoslávii) skutočne substantívnych, nie je možné hovoriť o kooperatívnej bezpečnosti v tom čase len na deklaratívnej úrovni. Naopak, existovala istá miera vzájomného porozumenia na normatívnych základoch a prakticky fungovalo niekoľko režimov zároveň, a to v pomerne uspokojivom rozsahu.

Znovu teda môžeme potvrdiť, že bezpečnostná situácia v Európe mala súčinný charakter. Samozrejme, málokto by vtedy nevnímal rastúci počet konfrontačných prvkov, najmä s Ruskou federáciou zo začiatku nového milénia. Miera spolupráce konštantne upadala a v roku 2008 vyústila do gruzínsko-ruskej vojny. To, čo sa udialo v roku 2014, teda jednoznačné porušenie základných princípov medzinárodného práva a akt ruskej agresie, ktorý vyústil do nelegálnej anexie Krymu a podpory separatistov na východe Ukrajiny, čakalo len veľmi málo expertov. Od tohto momentu môžeme hovoriť, že v európskom bezpečnostnom prostredí začali jednoznačne dominovať konfrontačné prvky a že model kooperačný bol (aspoň dočasne) vystriedaný modelom konfrontačným.²

Aj keď nesporne existovala veľká miera spolupráce, hlbšie prepájanie vzťahov Ruska a postsovietskych krajín s krajinami západnej Európy – za istých okolností možno použiť termín integrácia – nikdy nenastalo. Hoci Ruská federácia je integrálnou súčasťou európskych bezpečnostných organizácií tzv. mäkkej moci ako Rada Európy alebo OBSE, nestala sa členom EÚ ani NATO. Vychádzame tu z predpokladu, že práve silnejšia integrácia mala potenciál prehĺbiť vzájomné vzťahy a porozumenie. Problém však nastal na oboch stranách. Dominujúce prvky zahraničnej politiky európskych štátov, ale ani USA nemali nikdy za cieľ reálne začleniť Rusko do spomínaných organizácií. Na tento účel vznikli skôr špeciálne formáty ako Rada NATO – Rusko, ktoré západné krajiny preferovali ako najlepšie formy spolupráce. Na druhej strane je legitímne pochybovať o skutočnej vôli Ruskej federácie vydať sa cestou integrácie do EÚ a NATO. Existuje niekoľko dôvodov, prečo

¹ Zellner, W.: Conflict Management in a Confrontational Political Environment. In Goda, S. (ed.): *International crisis management: NATO, EU, OSCE and Civil Society*. Amsterdam: IOS Press BV, 2016, s. 47 – 53.

² Goda S.: European security architecture and the conflict in Ukraine. In *International Issues & Slovak foreign Policy Affairs*. 2015, roč. XXIV, č. 01 – 02, s. 3 – 16.

byť voči takejto perspektíve pre ruskú vládnucu elitu skeptický – napr. aj pre snahy Ruska stať sa silným hráčom a skutočnou veľmocou.

Ako sme už spomínali, prevažne kooperatívne bezpečnostnému prostrediu v Európe je nateraz koniec. Ak môžeme hovoriť o prvkoch spolupráce, tak len vo veľmi obmedzenej miere, a aj to v prípadoch najmä mimo Európy, ako sú napr. problematika Afganistanu, Iránu alebo Sýrie. Tak kde sa to dnes nachádzame? Je dnešná situácia podobná studenej vojne?

I keď môžeme pozorovať isté spoločné črty s bipolárnym systémom spred roka 1989, základné charakteristiky daného obdobia dnes absentujú. Nenachádzame sa v konfrontácii nepriateľských systémov ani na regionálnej, ani na globálnej úrovni. Rovnako absentuje existencia „blokov“, ako sme ich poznali z obdobia studenej vojny. Na druhej strane tu existujú dva odlišné integračné vektory tak po stránke politicko-ekonomickej, ako aj vojenskej. Eurázijská ekonomická únia a Organizácia zmluvy o kolektívnej bezpečnosti predstavujú odlišný a do istej miery konkurenčný záber, avšak skôr len v kontexte geopolitickom a nie v oblasti udržateľného rozvoja, technologického stupňa alebo inštitucionálnej infraštruktúry.

Ďalšou odlišnosťou je celosvetová distribúcia moci a vplyvu, keď na rozdiel od studenej vojny globálny sever už nemá také dominantné postavenie. Preložené do konkrétnej perspektívy, nové regionálne veľmoci juhu ako Brazília, India alebo Južná Afrika sa o problematiku konfliktov na európskom kontinente nezaujímajú. Kríza na Ukrajine je pre ne aktuálna len do miery určenej vzájomnými vzťahmi s Ruskou federáciou.

Interný pohľad do vägnej štruktúry spoločenstva BRICS (Brazília, Rusko, India, Čína a Južná Afrika) nám ukazuje, že Ruská federácia za svoje kroky na Ukrajine neutŕžila ráznejšiu kritiku od partnerov z nastupujúcich veľmocí. Nestalo sa tak na platforme bilaterálnej ani na pôde Organizácie Spojených národov, kde sa krajiny BRICS v podstate vyhlili ostrejšej konfrontácii.³

Zmena bezpečnostného prostredia z kooperatívneho na konfrontačné má niekoľko praktických dôsledkov. Pravdepodobnejšie najrelevantnejším a najviac skloňovaným je strata spoločného vnímania spoločnej normatívnej základne (nielen zo začiatku a konca 90. rokov, ale v podstate už v samom zárodku helsinského „desatora“), ktorá by bola dostačujúca na ďalšie spoločné politické kroky správnym smerom. Súčasnú normatívne nezhody sa už neobmedzujú len na ľudskoprávnu dimenziu, zameranú na ľudské práva, demokraciu a právny štát. Ako sme uviedli, dotýkajú sa základných, kľúčových princípov bezpečnosti, ako je vzdanie sa použitia hrozby sily, nedotknuteľnosť hraníc alebo mierové urovnávanie sporov – toto je len čiastočný výpočet základných hodnôt helsinského dekalógu.

³ Galbreath, D.J.: On reinvigorating european security. In *OSCE Yearbook*. Hamburg: IFSH. 2015, s. 81 – 83.

Inými slovami to znamená, že hodnotovo založená politika smerom k Rusku, resp. politika založená na zastávaní rovnakých princípov je momentálne nepoužiteľná. Zaznievajú názory, že je skôr potrebné pragmatickým spôsobom dosiahnuť výsledky založené na politike spoločných záujmov, ktoré by pomohli docieľiť stav aspoň minimálnej stability v dnešnom prostredí, ktoré sa stalo esenciálne nestabilným. Keďže spolupráca na účel dosiahnutia stability a bezpečnosti už nie je dostatočná, Západ sa dostáva do stavu dvojkoľajnej stratégie, porovnateľnej s tou z Harmelovej správy⁴ z roku 1967 – na jednej strane je potrebné dosiahnuť a potvrdiť obranné a vojenské záruky a na strane druhej je potrebné viesť s Ruskom dialóg a využívať priestor a príležitosti na spoluprácu.

Tak ako pri väčšine politicko-vojenských stratégií existuje riziko, že politický aspekt bude odsunutý na druhú koľaj a prím bude hrať stránka vojenská.⁵ V politických otázkach to môže mať za následok preteky v zbrojení a ešte väčšiu mieru konfrontácie. Preto je dôležité, aby Slovenská republika a Európska únia pokračovali, ale veľmi obozretne a opatrne, v dynamike spojenej s posilňovaním EÚ v oblasti bezpečnosti a obrany. Ruská federácia nedeklaruje záujem produkovať väčšie množstvo zbraní, ale chce sa sústrediť na modernizáciu a nové technológie. Inými slovami, nepôjde o kvantitu, ale o kvalitu, čo však nepopiera princíp pretekov v zbrojení.

V praktickej rovine môže mať takáto situácia dva základné dôsledky. Po prvé, ako ukazuje príklad Ukrajiny, medzinárodný krízový manažment⁶ nie je v takejto situácii nemožný, ale je jednoznačne zložitejší. Po druhé, úroveň očakávaní je pomerne nízka a úroveň nepredvídateľnosti je naopak veľmi vysoká, pretože politika založená na záujmoch – ktoré sa vyznačujú vysokou mierou dynamiky – je podstatne nestálejšia ako politika založená na dohodnutých princípoch, normách a pravidlách.⁷

Vyššie v texte sme uviedli, že v porovnaní so studenou vojnou krajiny globálneho severu už nemajú taký dominantný vplyv ako pred pádom železnej opony. Krajiny globálneho juhu a Číny sa však ešte nenachádzajú v takom bode, aby boli schopné urobiť niekoľko posledných krokov vpred

⁴ *The Future Tasks of the Alliance*, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_text_s_26700.htm (prístup: 20. 3. 2017).

⁵ Dunay, P.: *The Future in the Past: Lessons from Ukraine for the Future*. In Goda, S. (ed.): *International crisis management: NATO, EU, OSCE and Civil Society*. Amsterdam: IOS Press BV, 2016, s. 163 – 173.

⁶ V širšom kontexte chápeme súčasný stav ako krízovú situáciu európskej bezpečnosti vo všeobecnosti, keď je situácia na Ukrajine skôr dôsledkom stavu ako príčinou – na rozdiel od užšieho chápania krízového manažmentu ako aktivít krajín a medzinárodných organizácií v konkrétnej situácii.

⁷ Hopmann, T.: *Principles of Conflict Management for Conflict Management Institutions: Best Practices and Lessons Learned*. In Goda, S. (ed.): *International crisis management: NATO, EU, OSCE and Civil Society*. Amsterdam: IOS Press BV, 2016, s. 1 – 13.

a zaplatiť cenu, ktorá by znamenala transfer globálneho poriadku do ich rúk. Do toho momentu zodpovednosť leží na štátoch euroatlantického a eurázijského priestoru – a teda na OBSE. V prípade, že si participujúce štáty OBSE uvedomujú túto jedinečnosť, znamená to, že sa s ňou dokážu aj adekvátne vyrovnat? Skôr než výsledkom právne záväzného medzinárodného aktu je OBSE výsledkom politického konsenzu naprieč jej participujúcimi štátmi, ktorých záujmom bolo dosiahnuť istý výsledok. Do veľkej miery úspech OBSE stojí a padá na vzájomných vzťahoch a interakciách medzi veľmocami v oblasti jej pôsobenia, pričom počas studenej vojny nimi boli USA a Sovietsky zväz. Dve dekády po konci studenej vojny sa ručička na váhach vojenského, politického a ekonomického vplyvu výrazne posunula smerom na západ. Avšak kľúčoví aktéri ostali pomerne nezmenení – USA a ich spojenci v NATO na strane jednej a Rusko a ich spojenci na strane druhej.

OBSE – stručne a komplexne

Akým druhom bezpečnostného aktéra je OBSE? Jej základy boli položené v 70. rokoch minulého storočia a spájajú sa s procesom uvoľňovania v medzinárodných vzťahoch. Predchodcom bola Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe (KBSE) a transformácia na Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe znamenala posun od diskusie v rámci konferencie k vykonaniu istých výstupov. Tie boli formulované v helsinkom Záverečnom akte a OBSE mala stále prihliadať na geopolitickú situáciu, ale postupom času sa mala zmeniť na „manažéra“ tranzičných procesov v krajinách. Na začiatku jej existencie bolo badateľné silné prepojenie medzi geopolitikou a tranzíciou. Tie participujúce štáty, ktoré aktívne vstupovali do procesu kreovania inštitucionálnej infraštruktúry OBSE, si boli vedomé faktu, že neistota týkajúca sa procesu tranzície môže mať negatívny vplyv na vzťahy medzi štátmi, a preto iniciovali vytvorenie ďalších inštitúcií, ako je Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva, vysoký komisár pre národnostné menšiny a predstaviteľ pre slobodu médií. Tieto inštitúcie boli vytvorené na začiatku 90. rokov na účel asistencie krajinám v tranzičnom procese, ktoré nemali predchádzajúcu skúsenosť v oblasti demokracie a ľudských práv, aby tento tranzičný proces zvládli čo najjednoduchšie. Jednou z najväčších vtedajších obáv bolo, aby sa krajina, ktorá naštartovala proces vnútornej tranzície, nedostala späť na koľaj vedúcu k autoritarizmu a nerešpektovaniu demokratických princípov. Už tu,

pomerne v zárodkoch inštitúcie, bolo možné badať napätie a nejednotnosť v ponímaní toho, ako má tranzičný proces vyzerať z pohľadu OBSE a jej inštitúcií, a na druhej strane stál pohľad niektorých participujúcich štátov na svoju vlastnú agendu.⁸

Postupom času však vzájomné vzťahy medzi krajinami Západu a Východu chladli a nabrali trpkerejšiu príchuť. OBSE sa stala platformou na politickú komunikáciu a toto v konečnom dôsledku oslabilo jej akčioschopnosť a obmedzilo priestor na praktické zavedenie princípov helsinského Záverečného aktu KBSE. Týmto však nechceme povedať, že OBSE nebola vhodne rozvinutou organizáciou alebo že by bola neaktívna. Za zmienku stojí jej expertíza v oblasti prevencie konfliktov, riešenia konfliktov, monitorovacích funkcií alebo dokonca možnosti vyslať sily na udržanie mieru či arbitrážnych a zmierovacích súdov – hoci posledné dve spôsobilosti neboli nikdy uvedené do praxe. Najväčší problém predstavovalo to, že dialóg medzi Východom a Západom sa zastavil. V tomto období si krajiny začali uvedomovať, že Ruská federácia vedená Vladimírom Putinom bola čoraz skeptickejšia k úlohe OBSE v tranzičnom procese (najmä postsocialistických) participujúcich štátov. Zlomovým bodom boli tzv. farebné revolúcie a postoj OBSE k týmto udalostiam. OBSE sa postavila na stranu opozičných síl a nahlas kritizovala proruské vlády za to, akým spôsobom prebiehal proces volieb. Aj v týchto prípadoch ukázala, že dokáže podporiť liberálne zmeny a tendencie k zmene. Reakciou Ruskej federácie bolo zvýšenie nedôvery voči OBSE a jej inštitúciám, pričom zašla k ich otvorenej kritike a snahám o marenie ich úloh. OBSE sa tak v podstate od polovice prvej dekády nového milénia dostala do krízy, pretože Ruská federácia na jej pôde presadzovala politiku vychádzajúcu z geopolitických premis a snažila sa o reformu organizácie – reforma však nebola nikdy sformulovaná detailnejšie (ak neberieme do úvahy myšlienky o novej európskej bezpečnostnej zmluve), pričom krajiny Západu sa k takémuto smeru stavali negatívne.⁹

V čom však spočíva hodnota OBSE ako relevantného bezpečnostného aktéra? Súčasná kríza na Ukrajine opäť vyzdvihla jej komparatívne výhody oproti iným medzinárodným organizáciám a „zabudnutú organizáciu“ oprášila a vytiahla späť na medzinárodnú scénu – čo sa nestalo po prvýkrát. Prvou komparatívnou úlohou OBSE je jej charakter ako vysoko inkluzívnej inštitúcie. Okrem OSN je jedinou organizáciou, ktorej súčasťou sú tak Spojené štáty americké, ako aj Ruská federácia. Geografický záber jej pôsobenia siaha, ako je to pri OBSE populárne nazývať, „od Vancouveru

⁸ Mutz, R.: The CSCE up to the End of the Cold War: What It Achieved and Where It Failed. In *OSCE Yearbook*. Hamburg: IFSH. 2015, s. 81 – 83.

⁹ Galbreath, D.J., On reinvigorating european security. In *OSCE Yearbook*. Hamburg: IFSH. 2015, s. 81 – 83.

po Vladivostok“, vrátane krajín Kaukazu a strednej Ázie. Keďže OBSE nedisponuje ustanovujúcim právnym dokumentom, jej rozhodnutia nemajú právnu vymožitelnosť. Faktom však ostáva, že normy a princípy dohodnuté na pôde OBSE majú potenciál „preliať sa“ aj do iných organizácií, tak ako sa to stalo napr. v prípade Rady Európy alebo Európskej komisie (v prípade Komisie majú potenciál stať sa právne záväznými). Prijímanie rozhodnutí je v OBSE postavené na princípe konsenzu a vzájomnej komunikácie. Treťou komparatívnou výhodou je jej prítomnosť „v poli“. Prostredníctvom existujúcich centier, úradov a misií v rôznych krajinách bývalej Juhoslávie a Sovietskeho zväzu sa OBSE stala „očami a ušami“ medzinárodného spoločenstva. Okrem monitorovacích funkcií vykonáva rad ďalších aktivít vrátane vycvičovania polície, zvyšovania informovanosti novinárov, podpory rodičov a škôl alebo asistuje vládam pri tvorbe politik. Poslednou veľkou výhodou OBSE je jej inštitucionálna štruktúra, resp. existencia inštitúcií, ktorými iné organizácie nedisponujú, ako napr. vysoký komisár pre národnostné menšiny alebo predstaviteľ pre slobodu médií. Mnoho noriem, prístupov a techník vypracovaných v rámci OBSE, napr. prostredníctvom Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva, bolo v priebehu rokov vbratých Radou Európy a Európskou úniou. OBSE teda zostáva dôležitým iniciátorom noriem a prvkov v oblasti národnostných menšín alebo médií, ktoré sú zároveň kľúčovými oblasťami pre krajiny, ktoré trpia nedostatočnou úrovňou právneho štátu alebo neposkytujú dostatočný priestor na konštruktívnu kritiku zákonných noriem. Všetky uvedené prvky boli riadne aplikované aj v prípade konfliktu na Ukrajine.¹⁰

Na čele OBSE stojí a celú politickú zodpovednosť nesie predsedníctvo OBSE pod vedením úradujúceho predsedu. Predsedníctvo vykonáva členská krajina ustanovená rozhodnutím ministerskej rady a trvá jeden rok. Predsedníctvo vedie samity, zasadnutia ministerskej a stálej rady, poskytuje poradenstvo a koordináciu aktivít OBSE, poskytuje stálej rade požadované návrhy, správy, odporúčania týkajúce sa špecifických otázok, oznamuje rozhodnutia samitov, ministerskej a stálej rady inštitúciám, sekretariátu a terénnym operáciám, zastupuje OBSE navonok v konzultáciách s participujúcimi štátmi a s asistentom generálneho tajomníka, vymenováva osobných predstaviteľov atď. Úradujúci predseda je minister zahraničných vecí krajiny, ktorá predsedá organizácii. V nasledujúcej časti textu prinášame výpočet priorít predsedníckych krajín za posledných 7 rokov.

¹⁰ Tamže, s. 83 – 85.

Kazachstan

Politicko-vojenská dimenzia

- dohoda o adaptácii Zmluvy o konvenčných ozbrojených silách v Európe
- riešenie pretrvávajúcich konfliktov
- zastavenie nelegálneho obchodovania
- boj proti šíreniu zbraní
- boj proti terorizmu
- riešenie situácie v Afganistane

Ekonomicko-environmentálna dimenzia

- dobrá správa vecí verejných
- manažment hraníc a pozemná doprava
- pokrízový ekonomický model rozvoja
- región Aralského mora
- riešenie environmentálnych otázok

Ludskoprávna dimenzia

- pozitívne skúsenosti pri zabezpečení medzietnického a medzikonfesného spolunažívania
- boj proti nelegálnemu obchodu s ľuďmi
- rodová rovnosť
- zabezpečiť dodržiavanie princípov právneho štátu
- riešenie situácie Rómov a Sintov

Ďalšie oblasti

- korfský proces
- možnosť novej zmluvy o európskej bezpečnosti na návrh Ruskej federácie
- konferencia v Astane zameraná na prevenciu terorizmu

Litva

Politicko-vojenská dimenzia

- rokovania vo formáte 5 + 2
- ženevský proces pre Gruzínsko
- Minská skupina
- kybernetická bezpečnosť
- riešenie situácie v Afganistane

Ekonomicko-environmentálna dimenzia

- podpora regionálnej spolupráce (napríklad Rada štátov Baltského mora)

Ludskoprávna dimenzia

- podpora dodržiavania základných ľudských práv a slobôd
- zaistenie bezpečnosti novinárov a spravodajcov
- zabezpečenie zákonného priebehu volieb (kritika Bieloruska a ukončenie misie OBSE v Bielorusku)

Ďalšie oblasti

- dialóg v oblasti energetickej bezpečnosti
- výchova k tolerancii
- boj proti trestným činom z nenávisťi

Írsko**Politicko-vojenská dimenzia**

- posilňovanie opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti
- kontrola zbraní
- prevencia a riešenie pretrvávajúcich konfliktov
- boj proti organizovanému zločinu
- boj proti kybernetickým zločinom
- boj proti terorizmu

Ekonomicko-environmentálna dimenzia

- boj proti korupcii
- boj proti praniu špinavých peňazí
- boj proti financovaniu terorizmu
- revízia Maastrichtskej stratégie z roku 2003

Ludskoprávna dimenzia

- posilnenie a ochrana demokratických inštitúcií
- dodržiavanie princípov právneho štátu, sloboda na internete, sloboda prejavu a médií, rovnaké postavenie pre náboženské spoločenstvá
- boj proti obchodovaniu s ľuďmi

Ďalšie oblasti

- posilňovanie kapacít OBSE v oblasti konfliktného cyklu

Ukrajina

Politicko-vojenská dimenzia

- kontrola zbraní
- posilňovanie opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti
- riešenie pretrvávajúcich konfliktov – najmä v Podnestersku
- boj proti nadnárodným hrozbám
- prispieť k riešeniu situácie v Afganistane
- kybernetická bezpečnosť

Ekonomicko-environmentálna dimenzia

- energetická bezpečnosť
- nové dopravné a obchodné koridory

Ludskoprávna dimenzia

- sloboda médií
- vzdelávanie mládeže v oblasti ľudských práv
- presadzovanie tolerancie a nediskriminácie
- dodržiavanie základných ľudských práv

Ďalšie oblasti

- iniciatíva Helsinky + 40
- posilňovanie kapacít OBSE v oblasti konfliktného cyklu
- spolupráca s medzinárodnými organizáciami
- posilnenie právneho rámca OBSE

Švajčiarsko

Politicko-vojenská dimenzia

- spolupráca a zmierenie v regióne západného Balkánu – podpora pri implementácii dohody medzi Belehradom a Prištinou, posilnenie úlohy misie OBSE v Kosove
- dialóg a budovanie dôvery v regióne Južného Kaukazu – podpora Minskej skupiny, podpora ženevských rozhovorov
- podnesterský mierový proces
- podpora kontroly konvenčných zbraní a režimov budujúcich dôveru a bezpečnosť – modernizácia Viedenského dokumentu a Kódexu správania týkajúceho sa politicko-vojenských aspektov bezpečnosti

Ekonomicko-environmentálna dimenzia

- podpora koncepcie manažmentu a bezpečnosti hraníc
- redukcia rizík vypuknutia katastrof – od reakcie až po prevenciu

Ludskoprávna dimenzia

- posilnenie a vykonávanie existujúcich záväzkov v rámci danej oblasti (boj proti obchodovaniu s ľuďmi, ochrana ľudských práv)
- boj proti nelegálnemu obchodu s drogami
- posilnenie čoraz väčšieho zapojenia občianskej spoločnosti a predovšetkým mladých ľudí

Ďalšie oblasti

- boj proti terorizmu – oblasť pretínajúca všetky tri dimenzie
- posilniť kompetencie OBSE v oblasti budovania svojich kapacít s cieľom zabrániť násilným konfliktom a dosiahnuť trvalé riešenia

Srbsko

Politicko-vojenská dimenzia

- podpora mierového riešenia nevyriešených konfliktov prostredníctvom dosiahnutia potrebnej politickej vôle
- mierové riešenie konfliktu na Ukrajine prostredníctvom dialógu a implementácie minských dohovorov
- zintenzívnenie regionálnej spolupráce a podpora procesov zmierenia v regióne západného Balkánu
- posilnenie politicko-vojenských nástrojov – predovšetkým Viedenského dokumentu a dialógu týkajúceho sa kontroly zbraní
- boj proti terorizmu (zahraníční bojovníci v teroristických skupinách)
- kybernetická bezpečnosť
- boj proti organizovanému zločinu, obchodovaniu s ľuďmi a nelegálnej migrácii

Ekonomicko-environmentálna dimenzia

- boj proti korupcii
- manažment vody
- znižovanie rizika vypuknutia katastrof a nepripravenosti v danej situácii

Ludskoprávna dimenzia

- posilnenie úlohy národných inštitúcií pre ochranu ľudských práv
- dodržiavanie princípov právneho štátu, sloboda prejavu a médií, zahrňujúc bezpečnosť novinárov, sloboda zhromažďovania a združovania sa, ochrana práv osôb z národnostných menšín, presadzovanie nediskriminácie a tolerancie
- boj proti organizovanému zločinu, obchodovaniu s ľuďmi a nelegálnej migrácii

Ďalšie oblasti

- bojovať proti radikalizmu a extrémizmu, ktorý môže viesť k terorizmu – predovšetkým radikalizácia mladých ľudí

Nemecko

Politicko-vojenská dimenzia

- Ukrajina – podpora minského procesu, podpora Osobitnej monitorovacej misie OBSE na Ukrajine, podpora normandského formátu
- riešenie konfliktov, ktoré stále nie sú doriešené na území OBSE – najst komplexnú dohodu, ktorá uznáva suverenitu a teritoriálnu integritu Moldavska a zároveň prizná osobitný status pre Podnestersko, naďalej podporovať ženevské rozhovory, podporovať úsilie na dosiahnutie dohody o vyriešení sporu v Náhornom Karabachu
- posilnenie kapacít OBSE v rámci celého konfliktného cyklu – od včasného varovania po prevenciu konfliktov, od krízového manažmentu po postkonfliktné budovanie mieru
- posilnenie Viedenského dokumentu a Zmluvy o otvorenom nebi

Ekonomicko-environmentálna dimenzia

- ekonomické prepojenie – posilniť prepojenie štátov v rámci regiónu OBSE v jednotlivých oblastiach: infraštruktúra, dopravné ťahy, hraničné a colné postupy, digitálne siete, dobrá správa vecí verejných
- boj proti korupcii
- zabezpečenie lepších investičných podmienok

Ludskoprávna dimenzia

- podpora neustáleho uplatňovania existujúcich záväzkov vo všetkých členských štátoch OBSE
- ochrana slobody prejavu a médií
- posilnenie postavenia menšín
- boj s antisemitizmom
- posilnenie rovnosti práv a príležitostí pre ženy
- podpora dodržiavania základných práv

Ďalšie oblasti

- aktívne zapojenie občianskej spoločnosti
- boj proti terorizmu, radikalizácii (predovšetkým mladých ľudí)
- migrácia – rešpektovanie princípov tolerance a nediskriminácie

Rakúsko

Politicko-vojenská dimenzia

- podpora Osobitnej monitorovacej misie na Ukrajine, spolupráca v rámci normandského formátu
- podpora mechanizmov, procesov, formátov na dialóg pre riešenie konfliktov
- podpora podnesterského mierového procesu
- posilnenie ženevských rozhovorov
- posilnenie spolupráce v regiónoch západného Balkánu a strednej Ázie – podpora vlastných iniciatív, ale tiež existujúcich operácií a misií
- modernizácia Viedenského dokumentu (opatrení týkajúcich sa budovania dôvery a bezpečnosti), dialógu týkajúceho sa kontroly konvenčných zbraní, posilniť implementáciu Kódexu správania sa a podporovať reformu bezpečnostného sektora
- zapojenie žien počas celého konfliktného cyklu
- kybernetická bezpečnosť

Ekonomicko-environmentálna dimenzia

- ekonomická prepojenosť – zintenzívnenie ekonomickej spolupráce medzi štátmi v regióne
- spolupráca v oblasti manažmentu hraníc

Ludskoprávna dimenzia

- dodržiavanie ľudských práv
- upevňovanie princípov právneho štátu a demokracie
- zabezpečenie rovnakých práv a príležitostí pre ženy a mužov
- ochrana slobody prejavu, médií, ochrana zraniteľných skupín a práv národnostných menšín a slobody náboženského vyznania a viery
- podpora princípov tolerancie a nediskriminácie

Ďalšie oblasti

- podpora opatrení na budovanie vzájomnej dôvery medzi členskými, ale aj partnerskými štátmi
- boj s terorizmom, organizovaným zločinom
- boj s radikalizáciou, ktorá vedie k násiliu (predovšetkým medzi mladými ľuďmi)
- riešenie otázky migrácie

Návrh priorit predsedníctva Slovenskej republiky v OBSE

Na základe podrobnej analýzy priorit predsedníckych krajín od roku 2010 sa nám podarilo identifikovať strednodobé a dlhodobé trendy pri stanovovaní priorit, ktorým sa nevyhne ani Slovenská republika. Spolu s tým sme pripojili problematiky aktuálnejšieho charakteru. Návrh základných priorit pre Slovenskú republiku počas nastávajúceho predsedníctva OBSE v roku 2019 je nasledujúci:

Politicko-vojenská dimenzia

- riešenie konfliktu na Ukrajine a okolo nej a posilňovanie prítomnosti OBSE na Ukrajine
- riešenie pretrvávajúcich konfliktov a zamrznutých konfliktov
- podpora a posilňovanie opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti – posilnenie a uplatňovanie Viedenského dokumentu, Zmluvy o otvorenom nebi a Kódexu správania sa
- kontrola šírenia malých ručných zbraní a konvenčných zbraní a odzbrojenie
- kybernetická bezpečnosť
- posilňovanie spolupráce s krajinami západného Balkánu a strednej Ázie, osobitne v oblasti včasného varovania
- boj proti nadnárodným hrozbám
- riešenie problematiky návratu zahraničných bojovníkov z krajín Blízkeho východu
- reforma bezpečnostného sektora

Ekonomicko-environmentálna dimenzia

- dobrá správa vecí verejných
- manažment hraníc
- podpora regionálnej spolupráce – V4 ako príklad
- energetická bezpečnosť
- boj proti korupcii
- prevencia a zvládanie prírodných katastrof
- manažment vody
- transfer technológií

Ludskoprávna dimenzia

- posilnenie a ochrana demokratických inštitúcií
- problematika Rómov a Sintov

- prevencia a boj proti radikalizmu a extrémizmu
- podpora práce a slobody novinárov
- zapájanie mladej generácie do riešenia súčasných problémov

Ďalšie oblasti

- migrácia
- posilňovanie kapacít OSBE v oblasti konfliktného cyklu
- spolupráca s ďalšími medzinárodnými organizáciami a partnermi
- spolupráca s mimovládny sektorom

V decembri 2016 bola publikovaná štúdia deviatich autorov z Nemecka, Francúzska, Kazachstanu, Ruska, zo Švajčiarska, z Ukrajiny a USA s názvom „European Security: Challenges at the Societal Level“¹¹. Cieľom tejto štúdie bolo ponúknuť alternatívny pohľad na vzťahy medzi Ruskom a Západom. Stratégie zamerané na jednostranné alebo vzájomné zadržovanie spojené s obnovením militarizácie a jadrového zbrojenia dosiahli medzi expertmi nulovú podporu. Nijakú podporu nedosiahli ani stratégie zamerané na ignoráciu, minimalizáciu alebo selektívnu spoluprácu obmedzenú napr. na niektoré kľúčové body hospodárskej spolupráce spojenej s obmedzeným zbrojením. Štúdia účastníckym štátom OSBE odporúča, aby sa sústredili skôr na pragmatickú formu spolupráce, kde by bolo ako prvý krok potrebné dohodnúť sa na „Kódexe správania pre napomáhanie diplomatického pokroku“ (Code of Conduct for Facilitating a Diplomatic Progress). Takýto návrh kódexu by mohol obsahovať niekoľko opatrení na budovanie dôvery. Jedným z návrhov je znížiť mieru konfrontácie prostredníctvom predchádzaniu krokom, ktoré by mohli zvýšiť napätie, a zároveň aplikácia už dohodnutých opatrení na znižovanie napätia. Ďalej sa odporúča napríklad posilniť komunikáciu prostredníctvom zníženia miery rétorickej a neproduktívnej nenávisť (hate speech), udržiavaním komunikačných kanálov na všetkých úrovniach, vedením dialógu tak o problematike, kde je možné dosiahnuť určitú dohodu, ako aj o problematike, kde dohodu v dohľadnom čase nie je možné očakávať. Tretím návrhom je prijatie opatrení na znovuoobnovenie spolupráce, avšak s vyhnutím sa jej podmienenosti. Navrhujú sa tiež spoločné kroky v oblasti klimatických zmien, terorizmu a iných globálnych a nadnárodných hrozieb alebo zviditeľňovanie oblastí, kde existuje vôľa politických lídrov na spoluprácu.

Štúdia volá po znovuoobnovení všeobecného, komplexného dialógu medzi Ruskom a Západom. Takýto dialóg by nemusel závisieť od aktuálnej krízy, ale, samozrejme, jeho úspech by sa priamo úmerne odvíjal od miery pokroku dosiahnutého pri riešení krízy – majúť tým na mysli najmä krízu na

¹¹ *European Security – Challenges at the Societal Level*, http://osce-network.net/file-OSCE-Network/documents/European_Security-OSCE_WEB.pdf (prístup: 22. 3. 2017).

Ukrajine. Dialóg by mal viesť k pragmatickej transakčnej spolupráci, ktorá je charakteristická tým, že vychádza zo súčasných pomerov, ale nie je rovnaká v duchu „business as usual“ spred roka 2014.

V neposlednom rade autori štúdie argumentujú v prospech vytvorenia prepojenejšieho ekonomického poriadku (systému) a volajú po zlepšení dialógu medzi Európskou úniou a Eurázijskou ekonomickou úniou. Nevynechávajú ani dôležitosť dialógu o normách na úrovni spoločenskej. Pre OBSE ako organizáciu, ktorá stojí na normatívnom chápaní, je podstatné akceptovať fakt, že ňou vytvorená a predpokladaná normatívna báza sa v podstate z praxe vytratila a práca na normách je momentálne veľmi náročná a neprinesie ovocie tak skoro. Dialóg o znovuobnovení spoločného chápania princípov obsiahnutých v dekalógu z roku 1975 bude dlhý, náročný a s nejasným záverom – ale je potrebné ho začať už dnes. Základom tohto procesu majú byť vlády účastníckych štátov, ale nemožno vynechať ani spoločenskú úroveň. Tzv. iniciatívy „track 2“ by mali paralelne fungovať popri medzivládnych diskusiách. Tie už neraz potvrdili, že sa dokážu venovať otázkam, ktoré sú pre medzivládnu úroveň veľmi problematické, a sú schopné diskutovať aj o problémoch, ktoré vlády opomínajú.

Záver sme sa rozhodli vynechať – diskusiu totiž nepovažujeme za uzavretú...

Samuel Goda pracuje ako výskumný pracovník a projektový manažér v SFPA. Okrem toho vyučuje na Fakulte medzinárodných vzťahov EUBA. Vo svojej výskumnej činnosti sa venuje otázkam medzinárodnej a regionálnej bezpečnosti a problematike spätanej s OBSE. Od r. 2013 reprezentuje Slovensko a SFPA v platforme „OSCE Network of think tanks and academic institutions“.

Kludia Báňaiová pracuje v SFPA ako mladšia výskumná pracovníčka a projektová asistentka od r. 2014. Vyštudovala Fakultu politických vied a medzinárodných vzťahov UMB. Oblasťou jej expertízy je najmä politicko-vojenská dimenzia OBSE a najmä problematika odzbrojenia, nešírenia zbraní hromadného ničenia a kontroly zbrojenia.